

СТЕПАН ВАСИЛЬОВИЧ АНТАЛОВСЬКИЙ

105-річчя від дня народження лікаря, публіциста
і громадського діяча (1907–1992)

Непересічною постаттю в історії Закарпаття ХХ століття був Степан Анталовський – відомий лікар, талановитий публіцист і видавець, активний громадський і культурно-освітній діяч.

Степан Анталовський народився 12 серпня 1907 р. в с. Червеново на Мукачівщині в родині управителя місцевої народної школи. Його батько Василь Іванович Анталовський (1880–1945) – в міжвоєнний період був відомим культурно-освітнім діячем, в 1922–1938 рр. він працював шкільним інспектором, а в 1936–1938 рр. – очолював „Русское культурно-просветительное общество” та ряд інших громадських організацій краю. Зрозуміло, що активна життєва позиція батька була гарним прикладом для його синів, кожен з яких згодом успішно реалізував себе у житті: старший Степан став лікарем, середній Василь – знаним в краї освітянином (у 1945–1951 рр. був завідувачим Ужгородського міського відділу освіти), а молодший Євген – відомим юристом.

Середню освіту Степан Васильович здобув у 1927 р. в Мукачівській російській гімназії. З цього часу його життя було тісно пов'язане із Прагою. Тут він протягом 1927–1934 рр. навчався на медичному факультеті Карлового університету, який закінчив із ступенем доктора медицини (MUDr). А відтак до 1980 р. працював лікарем в одній із міських клінік.

Навчаючись в університеті, С. Анталовський проявив себе як беззаперечний лідер і талановитий організатор студентського руху. В 1930–1931 рр. він входив до редколегії студентського журналу „Молодая Русь”. Протягом 1933–1937 рр. беззмінно очолював ревізійну комісію товариства закарпатських православних студентів „Пролом”, а у 1932 та 1933 рр. двічі поспіль обирався головою верховного органу закарпатського студентства в ЧСР – „Центрального Союза Подкарпаторусских Студентов”. В цій якості він головував на „II-м съезде карпаторусского студенчества”, який відбувся 1 липня 1933 р. в Ужгороді, виступив на маніфестації чехословацького студентства за цілісність республіки у жовтні 1933 р., домігся

отримання закарпатськими студентами соціальних стипендій із благодійного фонду президента ЧСР Томаша Масарика.

У 1933 р. в період перебування Степана Васильовича на посаді голови ЦСПС, завдяки його безпосереднім зусиллям, закарпатські студенти в Празі отримали власний гуртожиток („Карпаторусское студенческое общежитие”). Ця подія була знаковою в житті студентів із Підкарпатської Русі і Пряшівщини, оскільки до того часу вони були розсіяні по різних празьких гуртожитках та інтернатах або ж змушені винаймати приватні помешкання. Степан Анталовський очолив тимчасове правління гуртожитку, під його безпосереднім керівництвом було проведено ремонт приміщення, розроблено статутні документи та організовано розселення студентів. В пізніші роки Степан Васильович обирався заступником голови (1934) та головою (1935–1936) комітету самоврядування „Карпаторусского студенческого общежития”.

В названий період Степан Анталовський опублікував у пресі чимало статей, присвячених соціальним проблемам студентства, а також два ґрунтовні дослідження з історії громадських організацій закарпатських студентів в Чехословаччині – „Пробивающиеся лучи” (1933) та „Karpatoruské studentstvo” (1936). Відомо також, що у першій половині 1930-х рр. С. Анталовський обирався головою міжнародного „Союзу Християнських Студентів Центральної Європи”.

Свою участь у студентському русі Степан Васильович продовжував і після закінчення університету: у 1934–35 навчальному році був соціальним референтом товариства „Возрождение”, а в 1935–1936 рр. – головою комісії із закордонних справ ЦСПС. У 1935 р. закарпатські студенти в порядку черги отримали право керівництва у верховному органі студентства ЧСР („Ústřední Svaz Československého Studentstva”). Питання майбутнього голови ÚSČS розглядалося на засіданні правління „Центрального Союзу Подкарпаторусских Студентов” 2 березня 1935 р., де одноголосно було вирішено рекомендувати на цю посаду Степана Анталовського. А вже 10 березня на загальних зборах ÚSČS він був обраний головою організації на 1935–36 навчальний рік. До речі, це був перший і єдиний випадок, коли центральне об’єднання чехословацького студентства очолив закарпатець. В статусі голови ÚSČS С. Анталовський відкривав роботу XVII-го З’їзду Міжнародної

студентської конфедерації (Прага, 28 липня 1935 р.) та виступав на різних масових заходах, які відбувалися у Празі в цей період.

Ще у 1931 р. С. Анталовський разом із братом Василем – студентом філософського факультету Карлового університету та університетським товаришем Вадимом Колесниковим почав видавати у Празі тижневу газету „Дневник” (російською та чеською мовами), яка інформувала пражку громадськість про політичне і культурне життя Підкарпатської Русі. У 1935 р. він став видавцем та редактором цього часопису і збільшив його вихід до трьох випусків на тиждень. В період 1936–1938 рр. через фінансові труднощі „Дневник” виходив нерегулярно. Стабільний вихід газети було відновлено в період політичної кризи в Чехословаччині (листопад-грудень 1938 р.). В цей час навколо видання згуртувалися молоді закарпатські русофіли з числа недавніх студентів (Павло Цібере, Іван Шлепецький та ін.), які виступали за збереження краю в складі ЧСР на правах автономії, проте (в силу своїх русофільських поглядів) опозиційно ставилися до автономного уряду Підкарпатської Русі, очолюваного Августином Волошином. Саме критика на адресу уряду А. Волошина стала причиною скорого закриття газети Міністерством внутрішніх справ ЧСР. Окрім цього, у середині 1938 р. Степан Анталовський разом із молодими закарпатськими літераторами Михайлом Поповичем, Йосипом Жупаном, Олексієм Фариничем, Оленою Микитою (Рудловчак) та ін. редагував історико-літературний журнал „Заря”, який недовгий час видавався у Мукачеві.

В повоєнні роки, проживаючи в Празі, Степан Васильович сприяв відновленню діяльності студентського товариства „Возрождение”, брав участь у підготовці науково-популярного збірника „Пряшевщина” (Прага, 1948). Проте після приходу до влади в Чехословаччині комуністів від активної громадської діяльності він відійшов.

Помер Степан Анталовський 15 листопада 1992 р. в Празі на 86-му році життя, там і похований.

КОСТЯНТИН КУЦОВ

Джерельні приписи:

1. Анталовский, С. В. Абитуриентам! / С. В. Анталовский // Карпаторусс. голос. – 1933. – № 138. – С. 3.
2. Анталовский, С. Жизнь в карпаторусском студ. общежитии в Праге / Степан Анталовский // Карпаторусс. голос. – 1933. – № 233. – С. 2.

3. Анталовский, С. В. Мечта карпаторусского студенчества осуществлена! / С. В. Анталовский // Карпаторусс. голос. – 1933. – № 208. – С. 1-2.
4. Анталовский, С. В. Пробивающиеся лучи / С. В. Анталовский // Альманах возрожденцев / ред. А. А. Фаринич. – Прага : Изд-во ОКС „Возрождения”, 1933. – С. 53-56.
5. Antalovskij, Š. Karpatoruské studentstvo / Š. Antalovskij // Podkarpatská Rus : sborník hospodářského, kulturního a politického poznání Podkarpatské Rusi / red. J. Zatloukal. – Bratislava : Klub přátel Podkarpatské Rusi, 1936. – S. 102-107.
6. Д-р Анталовский во главе чехословацкого студенчества // Наш карпаторусс. голос. – 1935. – № 53. – С. 1.
7. Д-р С. В. Анталовский открывает съезд международной студенческой конфедерации // Наш путь. – 1935. – № 18. – С. 1.
8. Команицкий, П. Ф. ОКС „Возрождение” и студенческие организации : [в т. ч. о С. Анталовском] / П. Ф. Команицкий // Пряшевщина : историко-лит. сб. / глав. и отв. ред. И. С. Шлепещкий. – Прага : Хутор, 1948. – С. 301-307.
9. Поп, И. Анталовский Степан Васильевич : [врач-терапевт, студенч. деятель] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : ПП „Повч Р. М.”, 2006. – С. 97-98.
10. Шлепещкий, И. По поводу избрания председателем ЦСЧС д-ра С. В. Анталовского / Иван Шлепещкий // Наш карпаторусс. голос. – 1935. – № 62. – С. 1. : фото.

СЕРПЕНЬ: 20

ІШТВАН ЛАУДОН

150-річчя від дня народження педагога,
засновника ужгородського дендрарію
(1862–1924)

Природничі дослідження у кінці XIX на початку XX ст. на території сучасного Закарпаття розвивало кілька визначних осіб, одним з яких був викладач Ужгородської гімназії доктор Іштван Лаудон (Ляудон). Ця поважна людина була відома як талановитий викладач і засновник ужгородського дендрарію. Натуралістичні дослідження були скоріше хобі для доктора Лаудона, тоді як за освітою він був філологом.